

PROF. DR.
AHMET ÖNKAL
(1952-2019)

İSMAİL HAKKI ATÇEKEN
PROF. DR.
N. ERBAKAN Ü. İLAHİYAT FAK.

Muhterem hocam Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi Anabilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Ahmet Önkal, 22 Şubat 2019 Cuma günü aramızdan ayrıldı. Kendisini rahmet ve minnetlerle yâd ediyorum.

Ahmet Önkal, 1952 yılında Konya'nın Ahmet Dede Yediler Mahallesi'nde dünyaya geldi. İlk tahsilini Nakiboğlu İlkokulu'nda, orta ve lise tahsilini ise Konya İmam Hatip Lisesi'nde tamamladı. 1974 yılında Konya Yüksek İslam Enstitüsü'nden mezun oldu. 1977 yılında Konya Yüksek İslâm Enstitüsü'nde İslam Tarihi asistanlığına başladı. 1980 yılında asistanlığını tamamlayarak aynı enstitüye öğretim üyesi oldu. 1985 yılında “*Rasûlullah'ın İslam'a Davet Metodu*” adlı çalışmasıyla doktora derecesini aldı. 1987 yılında İslam Tarihi, İslam Uygarlığı ve Kültürleri Anabilim Dalında “doçent”, 1994 yılında İslam Tarihi alanında “profesör” unvanını aldı. 2004 yılından 2011 yılına kadar yedi yıl süreyle Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanlığını yürüten Prof. Dr. Ahmet Önkal iyi derecede Arapça ve Fransızca bilmekteydi.

Siyer ve İslam Tarihi alanında çalışmalar yapan Prof. Dr. Ahmet Önkal hocanın en dikkat çeken çalışması “*Rasûlullah'ın İslam'a Davet Metodu*” adlı kitabıdır. Bu kitap ilk baskısının yapıldığı 1981 yılından itibaren kamuoyunda büyük ilgi gördü. Eserin son olarak 26. baskısı yapıldı. Bu çalışma, Türkiye Millî Kültür Vakfı tarafından jüri özel ödülüne layık görüldü. Ahmet Önkal'ın bu kitabının dışında yazdığı çeşitli kitap ve kitap bölümlerinin yanı sıra editörlük görevleri, birçok akademik dergide yayınladığı makaleler, ulusal ve uluslararası sempozyumlarda sunduğu tebliğler ve ansiklopedi maddeleri bulunmaktadır. Özellikle Siyer alanında Türkiye'nin yetiştirdiği önde gelen ilmi şahsiyetlerden biri olan Prof. Dr. Ahmet Önkal, çok sayıda doktora ve yüksek lisans tez danışmanlığına imza atmak suretiyle

ilim dünyasına pek çok akademisyenin yetişmesinde büyük emekleri bulunan ve bu yönü ile de İslam Tarihi alanına katkı sağlayan bir akademisyendi. Ahmet Önkal, hayatını Hz. Peygamber'in(sas) doğru şekilde anlatılmasına ve anlaşılmasına adanmış bir ilim adamı idi.

PROF. DR. AHMET ÖNKAL'IN KİTAPLARI VE KİTAP BÖLÜMLERİ:

- 1- *Rasûlullah'ın İslam'a Davet Metodu*, Hikmetevi Yayınları, 26. Baskı, İstanbul 2018.
- 2- *İbn Teymiyye Külliyyatı*, çevirenler: Ahmet Önkal- M. Sait Şimşek-İbrahim Sarımsız, Tevhid Yayınları, İstanbul 1988.
- 3- *Liseler İçin İslâm Tarihi-1*, (M. Ali Kapar ile birlikte), Eğitim Yayınları, Konya 1992.
- 4- *H. Peygamber ve Sevgi* (M. Ali Kapar, A. Turan Yüksel, İ. Hakkı Atçeken, M. Ba-haüddin Varol ile birlikte), Konya İlahiyat Derneği Yayınları, Konya 2008.
- 5- *Efendimiz: Hayatı, Güzel Ahlakı, Tebliğ Ettiği Dinin Temel Esasları*, Hüner Yayıne-vi, Konya 2009. (Bu kitap ayrıca Boşnakça, Makedonca ve Arnavutça'ya çevrilerek yayımlanmıştır.)
- 6- *H. Peygamber'in İzzinde*, (Ahmet Önkal- Âdem Apak- Bünyamin Erul); ed. Bünyamin Erul, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 2012.
- 7- *İslam Tarihi ve Medeniyeti: Raşid Halifeler Dönemi*, ed. Ahmet Önkal- Mehmet Ali Kapar, Siyer Yayınları, I-II, İstanbul 2018.
- 8- *İslâm Tarihi-1*, ed. Ahmet Önkal, Hikmetevi Yayınları, İstanbul 2018.
- 9- *İslâm Tarihi-2*, ed. Ahmet Önkal, Hikmetevi Yayınları, İstanbul 2018.

MAKALE VE TEBLİĞLERİ:

- 1- "Hz. Peygamber'in Tebliğindeki Temel Prensipleri", *Altınoluk Dergisi*, sayı: 24, Şubat 1998.
- 2- "Dinî Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Çerçevesinde İmam-Cemaat İlişkileri", *I. Din Hizmetleri Sempozyumu* (3-4 Kasım 2007), 2008, cilt: II, s. 575-588.
- 3- "İrşad Vasıtası Olarak Hutbe", *I. Din Şûrası Tebliğ ve Müzakereleri* (1-5 Kasım 1993), 1995, cilt: I, s. 145-153.
- 4- "İslâm Tarihi Araştırmalarında Karşılaşılan Bazı Problemler", *Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri Sempozyumu*, (Samsun, 27-30 Haziran 1989), s. 75-79.
- 5- "Sâriye Olayı Üzerine bir Rivayet Araştırması", *İSTEM Dergisi*, 2005, cilt: III, sayı: 6, s. 9-50.
- 6- "Tahkim Olayı Üzerine Bir Değerlendirme", *İSTEM Dergisi*, 2003, cilt: I, sayı: 2, s. 33-68.
- 7- "Asr-ı Saadet'te Mescidin Önemi ve Yaptığı Görevler", *Diyanet İlmî Dergi*, 1983, cilt: XIX, sayı: 3, s. 49-55.

- 8- “Kaynakları Açısından Hz. Peygamber’in (sas) Tebliğ Metodu”, *Vahyin Nüzulünün 1400. Yılında Hz. Muhammed (sas) (Milletlerarası İlmî Toplantı)*, 2011, s. 541-552.
- 9- “Daha Verimli Bir Eğitim İçin İlahiyatçılara Düşen Görevler”, *Yüksek Öğretimde Din Bilimleri Öğretimi Sempozyumu: 21-23 Ekim 1987, XXII*, 415 s, 1988, s. 120-126.
- 10- “Vahiy-Sünnet İlişkisi ve Vahy-i Gayr-i Metluvv”, *Kur’an ve Sünnet Sempozyumu (1-2 Kasım 1997) Bildiriler*, 1999, s. 55-69.
- 11- “İslam Tarihçiliğinde Tarafsızlık Problemi” *İslami Araştırmalar*, 1992, cilt: VI, sayı: 3, s. 189-197.
- 12- “Tarih Boyunca Camilerin Fonksiyonları”, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 2013, sayı: 20, s. 22-25.
- 13- “İbn Sa’d’ın Kitâbü’t-Tabakâti’l-Kebîr’inin İslâm Kültüründeki Yeri ve Önemi”, *Bir Âlim Bir Eser: İbn Sa’d ve Tabakât Sempozyum Bildirileri (27 Nisan 2014)*, 2014, s. 95-123.
- 14- “Bir Siyer Kaynağı Olarak Buhârî: Kitâbü’l-Meğâzi Örneği”, *Orta Doğu Araştırmaları Dergisi*, 2016, cilt: XI, sayı: 1-2, s. 73-80.
- 15- “Şiddet Bağlamında Hz. Peygamber’in İslam Karşıtı Şairlere Bakışı”, *Uluslararası Din ve Şiddet Sempozyumu: 23-25 Ekim 2015*, s. 601-626.
- 16- “Ebû Eyyûb el-Ensârî Hazretlerinin Örneğinde İslam Fetihlerinin Amilleri”, *12. Uluslararası Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler, 6-7-8 Kasım 2015*, 2016, s. 24-35.
- 17- “Kişilik Tahlili Bağlamında Hz. Ömer’de Sorumluluk Duygusu”, *Uluslararası Hz. Ömer Sempozyumu*, 2018, cilt: II, s. 595-609.
- 18- “Araplarda Ensâb İlmî ve İslâm Tarihi Açısından Önemi”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1990, sayı: 3, s. 117-132.
- 19- “Ensâbla İlgili Eserler”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1991, sayı: 4, s. 55-72.
- 20- “Hz. Peygamber’in Ümmîliği”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1986, sayı: 2, s. 249-262.
- 21- “Hz. İbrahim’in Tebliğ Metodu”, ed: Ali Bakkal, *Hız. İbrahim (1. Hız. İbrahim Sempozyumu Bildirileri)*, 17-18 Ekim 1997, Şanlıurfa, 2007, s. 163-172.

TDV İSLÂM ANSİKLOPEDİSİ İÇİN TE'LİF ETTİĞİ MADDE ve MADDE BÖLÜMLERİ:

1. Abdullah b. Hanzale
2. Abdurrahman b. Avf
3. Abdurrahman b. Semüre
4. Abdüluzza (Benî Abdüluzza)
5. Addâs
6. Adî b. Kâ'b (Benî Adî b. Kâ'b)

7. Ahnef b. Kays
8. Ahnes b. Şerîk
9. Akabe Biatları
10. Âkıl b. Bükeyr
11. Ak l b. Ebû Tâlib
12. Alâ b. Hadramî
13. Alâ b. Vehb
14. Alkame b. Ulâse
15. Âmir b. Abdullah
16. Âmir b. Lüey (Benî Âmir b. Lüey)
17. Âmir b. Tufeyl
18. Amr b. Abese
19. Amr b. Adî
20. Amr b. Âs
21. Amr b. Avf (Benî Amr b. Avf)
22. Amr b. Cemûh
23. Amr b. Hamık
24. Amr b. Sâbit
25. Amr b. Selime
26. Amr b. Zübeyr b. Avvâm
27. Anber (Benî Anber)
28. Arfece b. Herseme
29. Ayneyn
30. Bâhile (Benî Bâhile)
31. Bâhilî, Abdurrahman b. Rebia
32. Bahran Gazvesi
33. Batn-ı İdam Seriyyesi
34. Bekir b. Vâil (Benî Bekir b. Vâil)
35. Bekkâ (Benî Bekkâ)
36. Belî (Benî Belî)
37. Berâ b. Mâlik
38. Berâ b. Ma'rûr
39. Beşîr
40. Beytülmidrâs
41. Bi'rîmaûne
42. Buvât Gazvesi
43. Bürek es-Sarîmî
44. Büreyde b. Husayb
45. Ca'fer b. Ebûtâlib
46. Cami/1. Bölüm: Dinî ve Sosyo-kültürel Tarihi
47. Cârîye b. Kudâme
48. Cârûd b. Muallâ
49. Cedîs (Benî Cedîs)
50. Cezîme el-Ebraş
51. Ci'râne
52. Civâr
53. Cumah (Benî Cumah)
54. Cübeyr b. Mut'im
55. Cüheyne (Benî Cüheyne)
56. Cünâde b. Ebû Ümeyye
57. Cüreş
58. Cürhüm (Benî Cürhüm)
59. Cüşeyş ed-Deylemî
60. Cüzâm (Benî Xüzâm)
61. Dâr (Benî Dâr)
62. Deve/1. Bölüm
63. Dühât-ı Arab
64. Ebû Ubeyde b. Cerrâh
65. Erkam b. Ebû'l-Erkam
66. Hâlid b. Sinân
67. Hanzale b. Mâlik (Benî Hanzale b. Mâlik)
68. Hazrec (Benî Hazrec)
69. Hevze el-Hanefî
70. Hicret/1. Bölüm
71. Huzâa (Benî Huzâa)
72. Hücre-i Saâdet
73. İfâza
74. Karede Seriyyesi
75. Katan Seferi
76. Kayn (Benî Kayn)
77. Kays Aylân (Benî Kays Aylân)
78. Kedîd Seferi
79. Mustalik (Benî Mustali)
80. Münzir b. Sâvâ
81. Müseylimetü'l-kezzâb
82. Übey b. Halef
83. Velîd b. Utbe

İspanya (Endülüs, Cebel-i Târik 09.12.2011, Prof. Dr. M. Ali Kapar Hocamızla birlikte)

Merhum Ahmet Önkal Hoca, İslami hassasiyeti yüksek olan, nazik, merhamet sahibi, duygusal, mütevazı olduğu kadar konularda ise son derecede titiz ve münekkit bir şahsiyetti. 1977 yılında Konya İmam Hatip Lisesi'ne başladığım yıldan itibaren Hayra Hizmet Vakfı Kütüphanesi'nde başlayan tanışıklığımız hocamın vefatına kadar 42 yıl boyunca devam etti. Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencisi iken 1989 yılında hazırlamış olduğum "Hz. Osman'a Yapılan İthamlar" isimli lisans bitirme tezimin danışmanı Ahmet Önkal hocam idi. Yüksek lisans

ve doktora öğrenimim esnasında da danışmanım muhterem Ahmet Önkal Hoca oldu. Yüksek lisansta “Hz. Peygamber’in Yahudilerle Münasebetleri”, doktorada “Emevî Halifesi Hişâm b. Abdülmelik’in Halifelîği ve Şahsiyeti” adlı tezlerimi hazırlarken Ahmet Önkal hocamın ilmî konulardaki dikkatini, titizliğini, kaynaklara vukufiyetini yakından müşahede imkânım oldu. Bu süreçte Mehmet Ali Kapar hocamla birlikte Ahmet Önkal hocamdan hem aldığım derslerden hem de sekiz yıl devam eden danışmanlık sürecinde pek çok konuda istifade etme imkânı buldum. Merhum Ahmet Önkal’ın Siyer ve İslam Tarihi konuları ve kaynaklarına üstün vukufiyeti kadar, mükemmel Arapça’sı, ilmî konulardaki hassasiyeti, kaynaklardaki farklı rivayetleri karşılaştırmalı tahlilleri, ufuk açıcı değerlendirmeleri dikkat çekici olmuştur. Öğrencilerine ilmî araştırmanın nasıl ve ne şekilde yapılacağı, kaynaklardan nasıl yararlanılacağı, farklı ve birbirine zıt nakillerin nasıl yorumlanacağı, siyer ile ilgili tartışmalı konuların temel kaynaklar ışığında nasıl değerlendirileceği vb. konularda daima en güzel şekilde rehberlik etmiştir. Yüksek lisans ve doktora derslerinde Siyer ve ilk dönem İslam Tarihi’nin meselelerini öğrencilere farklı kaynaklardan araştırmaları için önceden ödev verir, derste detaylı bir şekilde bunları ele alır, dikkat çekici bir üslupla tartışarak faydalı değerlendirmelerde bulunurdu.

Hocamız lisans derslerine de aynı özel ihtimamı göstermekten geri durmazdı. Rahatsızlığı sebebiyle tedavi gördüğü son yıllarda dahi bir-iki sınıf da olsa lisans derslerine girmesinin kendisine iyi geldiğini, moral verdiğini ifade ederdi. Öğretim üyeliğim döneminde de (1999-2019) son 20 yıl içinde hocamızla aynı anabilim dalında görev yaparak onun eğitim-öğretim kadar bölüm başkanlığı, dekanlık vb. idarî görevleri vesilesiyle farklı alanlardaki yetkinliklerini de gözlemleme imkânımız oldu. Bu satırların yazarından başka, 2018 yılında emekli olan Prof. Dr. Mehmet Ali Kapar, Prof. Dr. Ahmet Turan Yüksel, Prof. Dr. Cem Zorlu, Prof. Dr. Mehmet Bahaüddin Varol, Dr. Öğr. Üyesi Ali Dadan ve Arş. Gör. Maşide Kamit, merhum hocamız ile aynı anabilim dalında uzun yıllar birlikte huzurlu ve uyumlu bir şekilde çalışmış, pek çok yurt içi ve yurt dışında seyahatte birlikte ona refakat etme şansına sahip olmuşlardır.

Merhum Prof. Dr. Ahmet Önkal’ın seminer ve tez müsvedde yazımlarını nasıl dikkatli tetkik ettiği, ciddi bir tashih süzgecinden geçirdiği malumdur. Hocamızdan ders alan veya danışmanlığında tez yapanlar bu husustaki titizliğini gayet iyi bilirler. Ülkemizin farklı şehirleri ve farklı fakültelerinde elân görev yapmakta olan pek çok İslâm Tarihi öğretim üyesine danışmanlık yaparak yetişmelerinde rol oynamıştır. Birbirinden değerli meslektaşlarımız; Adnan Demircan, İsmail Hakkı Atçeken, Ali Aksu, Mehmet Nadir Özdemir, Ahmet Güzel, Mithat Eser, Mehmet Şimşir, İhsan Arslan, Fatih Güzel, Murat Gök bunlardan sadece ilk aklımıza gelen isimlerdir. Ahmet Önkal’ın danışmanlığında tamamlanan yüksek lisans ve dokto-

ra tezi sayısı tespitlerimize göre otuz üçtür. Ayrıca gerek Konya'da gerekse Konya dışında bir çok akademisyen Ahmet Önkal Hocamızın yüksek lisans ve doktora derslerini alarak kendisinden istifade imkânı bulmuşlardır.

Alanında çok sayıda ilmî-akademik yayın yapan merhum hocamız Prof. Dr. Ahmet Önkal, 2017 yılında verdiği bir mülakatta, ülkemizdeki Siyer ve İslam Tarihi çalışmalarının durumu hakkında dikkat çekici hususlara temas etmiştir:

“Türkiye’deki Siyer ve İslâm Tarihi çalışmaları ile İslam Tarihçiliğinin geldiği seviye hem sevindirici ve ümit verici hem de üzücü ve can sıkıcıdır. Sevindirici, çünkü Siyer ve İslam Tarihi’ne ait çalışmalar önemli ölçüde hız kazandı. Akademik mahiyette olduğu gibi serbest alanda da birçok çalışma yapıldı, ciddi araştırmalar yayımlandı; bilimsel araştırmanın yolu açıldı, yöntemleri belirginleşti. İnşallah önümüzdeki yıllarda nitelikli çalışmalar hızla artacaktır. Ama işin üzücü ve can sıkıcı tarafı ise, ilmî yeterliliğe sahip olmayan, alanımızın gerektirdiği dil başta olmak üzere alt yapı ve en önemlisi bakış açısına sahip bulunmayan birileri de İslam Tarihçiliğine -tabir caizse- soyunmalarıdır. Hamasî duygular ön plâna geçti ve Siyer başta olmak üzere İslam Tarihi’nin farklı alanlarında, hiç abartmıyorum, yüzlerce kitap yayımlandı. İşin ilginç tarafı, şüphesiz samimi duygularla Peygamber Efendimiz’i ve tarihimizi yüceltme anlayışına sahip halkımıza bu tür eserler daha cazip geldi. Bu hususta bence İslam tarihçilerimize düşen önemli bir görev var: Halkımızın beklentileri ve duygularını da hesaba katarak farklı alanlarda ilmî usulleri ve bakış açısını da esas almak suretiyle çalışmalar ve yayınlar yaparak İslam Tarihi ile ilgilenenlerin bilgi seviyesini yükseltmek... Umarım, başlangıçlarını bugünlerde görmeye başladığımız hedef kitleleri belirlenmiş eserler, edebî türde, çocuklara yönelik, popüler -ama popülist yaklaşımdan kurtulabilmiş- yeni çalışmalar ilmî araştırmalarla birlikte daha da hız kazansın.”^[1]

Hayatımın en zor yazılarından birini tamamlarken her geçen gün Ahmet Önkal hocamın yokluğunu daha çok hissettiğimizi ifade etmeliyim. Ancak onun verdiği eserler okundukça, yetiştirdiği binlerce hakkaniyetli talebesi her kademedede, okullarda ve kürsülerde Hz. Peygamber’i (sas) anlattıkça hocamızın amel defterinin her daim açık olacağı ve ecrinin yazılacağı, bizim tek teselli kaynağımız olacak duygusuyla, muhterem mAhmet Önkal hocama bir kez daha Cenab-ı Hakk’tan rahmet diliyorum. Ruhu şâd, mekânı cennet olsun; el-FATİHA...

[1] <http://www.islamtarihi.info/2017/07/prof-dr-ahmet-onkalla-roportaj.html>